

ELIZABET STRAUT

SVE JE MOGUĆE

BOOKA.

Knjiga **081**

ELIZABET STRAUT
SVE JE MOGUĆE

Naslov originala

ELIZABETH STROUT

ANYTHING IS POSSIBLE

Copyright © Elizabeth Strout, 2017

ZA IZDAVAČA

Ivan Bevc

Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S ENGLESKOG

Aleksandar Milajić

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jelena Šušnjar

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2018.

Tiraž 1500

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

SVE JE MOGUĆE

ELIZABET STRAUT

S ENGLSKOG PREVEO

Aleksandar Milajić

BOOKA.

Mom bratu, Džonu Strautu

Znak

Tomi Gaptil je nekada imao mlekarsku farmu, nasledio ju je od oca, a nalazila se oko tri kilometra od varošice Amgaš u Illinoisu. Iako je od tada prošlo mnogo godina, još mu se dešavalo da se noću probudi sa istim onim strahom koji je osećao kad mu je štala izgorela do temelja. A i kuća mu je izgorela do temelja, jer se nalazila u blizini pa je vetar naneo žiške na nju. Uvek je verovao da je sve to njegova krivica jer te večeri nije proverio jesu li mašine za mužu pogašene, a požar je upravo tu počeo i nemilosrdno se raširio svud unaokolo. Ostali su bez igde ičega, ako se ne računa mesingani okvir ogledala iz dnevne sobe, koji je sutradan našao među ruševinama i ostavio ga tamo. Odmah je počelo prikupljanje pomoći. Deca su nekoliko nedelja išla u školu u odeći svojih drugova iz razreda dok on nije uspeo da se pribere i nekako se snađe s ono malo novca što je imao. Imanje je prodao komšiji, mada se time nije bogzna koliko ovaj djio. On i supruga – sitna i lepa žena po imenu Širli, koja ni jednog jedinog trenutka nije klonula duhom – prvo su kupili novu odeću a potom i kuću. Morali su da se presele u oronuli gradić Amgaš, a deca su prešla u tamošnju školu jer više nisu mogla da pohađaju onu u Karlajlu kao u vreme kad su živeli tačno na granici dveju opština pa su imali izbora.

Tomi se zaposlio kao domar u školi. Prijala mu je jednoličnost tog posla, tim pre što ne bi imao živaca da radi na tuđoj farmi. Tada je imao trideset pet godina.

Deca su sada bila odrasla i imala su sopstvenu, takođe odraslu decu, a on i Širli su još živeli u svojoj staroj kućici, oko koje je ona zasadila cveće, što je za Amgaš bilo veoma neobično. U vreme posle požara mnogo se sekirao zbog toga kako će deca podneti promenu jer su dotle živela na mestu gde su učenici petog razreda njihove škole u Karlajlu svakog proleća dolazili na izlet i silno uživali ručajući za drvenim stolovima ispred ambara, a potom išli da vide kako se muzu krave i kako penušava bela tečnost prolazi prozirnim plastičnim cevima iznad njihovih glava, a sad su morala da gledaju oca kako u školskom hodniku čisti dečje bljuvotine posute piljevinom, odeven u sive pantalone i belu košulju sa imenom Tomi izvezenim crvenim koncem.

Ali eto, nekako su preživeli.

Tog vedrog majskog jutra lagano se vozio ka Karlajlu da obavi neke sitne poslove. Do osamdeset drugog rođendana njegove žene bilo je ostalo svega nekoliko dana. Svud unaokolo prostirala su se polja zasejana kukuruзом i sojom. Neka su još bila tamnosmeđa, tek uzorana, čekala su setvu. A iznad njih nebesko plavetnilo s tek nekoliko belih oblaka raštrkanih duž horizonta. Na mestu gde se skretalo ka kući Bartonovih još je stajala tabla s natpisom ŠIVENJE I PREPRAVKE, iako Lidija Barton, koja se bavila šivenjem i prepravkama, odavno već nije više bila među živima. Čak i u gradu kao što je Amgaš ljudi su pomalo zazirali od Bartonovih, što zbog nemaštine u kojoj su živeli, što zbog njihovog osobenjaštva. Sad je tu živio samo njihov sin Pit, dok je starija ćerka živela dva

grada dalje, a Lusi Barton, najmlađe dete, još odavno je uhvatila maglu i završila u Njujorku. Tomi poče da razmišlja o Lusi. Godinama je ostajala u školi po završetku nastave, sama u učionici, počev od četvrtog razreda pa sve do mature. Trebalo joj je nekoliko godina da ga čestito pogleda u oči.

U međuvremenu je stigao do mesta gde se nekad nalazilo njegovo imanje, od kog više nije ostalo nikakvog traga – sad su se tu nalazila samo polja – i počeo, kao i obično, da razmišlja o svom životu. Bilo je lepo, ni za čim nije žalio. Nije bilo u njegovoj prirodi da se vajka, a te noći kad je izbio požar, usred galopirajućeg naleta straha, shvatio je da su mu žena i deca jedino bitni na svetu, i da mnogi ljudi prožive čitav svoj vek a da toga nisu svesni tako jasno i trajno kao on. U sebi je doživljavao požar kao božji znak da treba taj dar da čuva samo za sebe. Krio je to kako ljudi ne bi pomislili da iznalazi izgovore za nesreću, nije hteo da mu bilo ko pripiše tako nešto, pa čak ni njegova ljubljena žena. Ali dok je one noći stajala s decom kraj drumu nakon što ih je takoreći izbacio iz kuće čim je video da štala gori, on je posmatrao ogromne plamenove kako sukljaju u noćno nebo i najednom začuo užasnu riku umirućih krava, zbog čega ga preplaviše razna osećanja, ali baš u tom trenutku se krov njihove kuće urušio, samo se sručio na spavaće sobe, na dnevnu sobu punu slika dece i njegovih roditelja. Videvši to, nedvosmisleno je osetio nešto što je mogao protumačiti jedino kao božje prisustvo. Shvatio je zašto anđele uvek prikazuju s krilima jer ga je prvo preplavilo osećanje... nadirućeg zvuka, iako to zapravo nije bio zvuk, a zatim kao da mu se Bog – nije imao lice ali to je sigurno bio on – uneo u lice i bez ijedne reči saopštio poruku, brzo, poput treptaja, koju je Tomi razumeo kao: *Sve je u redu, Tomi*. Shvatio je da je sve u redu. Nije mogao da dokuči

zašto i kako, ali sve je bilo u redu. I stvarno je bilo. Često je razmišljao o tome kako su njegova deca izrasla u saosećajne ljude upravo zato što su morala da idu u školu sa siromašnom decom, a ne samo sa onom iz domova kakav je nekad bio njihov. Od tada je povremeno osećao prisustvo Boga u vidu zlatastog odsjaja oko sebe, mada mu se on nikada više nije obratio kao te noći. I te kako je znao šta bi ljudi mislili o tome, pa je zato odlučio da tajnu o božjem znaku odnese sa sobom u grob.

Ali i dalje mu se u prolećna jutra, kao tog dana, dešavalo da miris zemlje prizove sećanja na miris krava, na njihove vlažne gubice i tople stomake, na njegove štale – imao je dve – i u misli su počinjale da mu naviru slike. Verovatno zato što je upravo prošao kraj njihovog imanja, pomislio je na Kena Bartona, oca one uboge, jadne dece, koji je povremeno radio kod Tomija, a potom pomisli, što mu se često dešavalo, i na Lusi, koja je otišla na studije i sad živi u Njujorku. Postala je pisac.

Lusi Barton.

Tomi blago odmahnu glavom. Štošta je saznao radeći više od trideset godina kao školski domar. Znao je koje su devojke trudne, čije su majke pijandure, koga vara muž ili žena jer je mogao da čuje kad razgovaraju o tome u grupicama u toaletu ili ispred školske trpezarije. Bio je svestan da je nevidljiv. Ali Lusi Barton ga je zabrinjavala više nego iko. Drugi učenici, pa čak i neki nastavnici, otvoreno su prezirali nju, njenu sestru Viki i brata Pita. Lusi je godinama posle nastave ostajala u školi, tako da je Tomi, iako nije bila pričljiva, imao osećaj da je poznaje bolje nego ostale. Setio se kako je tokom njegove prve godine u školi, kad je ona bila u četvrtom razredu, ušao jednom u učionicu i zatekao Lusi kako leži pokrivena kaputom na trima spojenim stolicama pored radijatora i čvrsto spava. Posmatrao ju je, gledao kako joj se grudi

blago pomeraju gore-dole, video je njene tamne podočnjake i trepavice raširene i svetlucave poput zvezdica jer su joj kapci bili vlažni kao da je plakala pre no što je zaspala. Zatim se polako vratio, najtiše što je mogao, gotovo se stideći što ju je zatekao tako.

Drugom prilikom, kad je ona već bila u starijim razredima, ušao je u učionicu i ugledao Lusi kako crta kredom po tabli. Prestala je čim se pojavio. „Slobodno nastavi“, rekao joj je. Na crtežu je bila puzavica s mnoštvom majušnih listova. Odmakavši se od table, Lusi mu iznenađeno reče: „Polomila sam kredu.“ On joj odgovori da nema problema. „Namerno sam to uradila“, na to će ona, uz jedva primetan nagoveštaj osmeha pre no što je skrenula pogled. „Namerno?“, upita on, a ona klimnu glavom, opet uz onaj osmejak. On onda priđe, pa uze novu kredu i polomi je nadvoje, namignuvši Lusi. Mogao bi se zakleti da se *zamalo* zakikotala. „Jesi li ti ovo nacrtala?“, upitao ju je pokazavši ka lisnatoj puzavici, na šta je ona samo slegla ramenima i okrenula se na drugu stranu. Ali uglavnom ju je viđao kako samo sedi za stolom i čita ili piše domaći zadatak.

Zaustavivši se ispred znaka *stop*, tiho je izgovorio sebi u bradu: „Lusi, Lusi, Lusi B., gde i kako nestade?“

Znao je kako. Onog proleća kad je bila maturantkinja sreo ju je u hodniku po završetku nastave. Kazala mu je, najednom bez imalo ustezanja, širom otvorenih očiju: „Gospodine Gaptile, ići ću na fakultet!“ A on je odvratio: „O, Lusi, pa to je sjajno.“ Obujmila ga je rukama i nikako ga nije puštala, te je na kraju morao i on nju da zagrlji. Uvek se sećao tog zagrljaja zato što je bila tako mršava da je mogao osetiti njene kosti i male grudi i pitao se koliko često – koliko retko – tu devojkicu iko grli.

Produžio je put i ušao u grad. Odmah je našao mesto za parking. Zaustavio je auto, izašao i zažmirkao od

jakog sunca. „Tomi Gaptile“, pozva ga neko, na šta se on osvrnu i ugleda Grifa Džonsona kako mu se približava onim svojim ćopajućim hodom jer mu je jedna noga bila toliko kraća od druge da čak ni ortopedska cipela nije mogla da ublaži klecanje. Grif mu pruži ruku da se pozdravi. „Grifite“, reče Tomi. Dugo su se rukovali dok su automobili polako prolazili Glavnom ulicom. Grif je bio gradski predstavnik osiguravajućeg zavoda i zaista je mnogo pomogao Tomiju. Kad je čuo da imanje uopšte nije bilo osigurano, rekao mu je: „Prekasno smo se upoznali“, što je bilo potpuno tačno. Ali Grif, čovek blagog lica i sad već povećeg stomaka, svejedno je uvek bio dobar prema njemu. Doduše, pomislio je Tomi, on ne zna nikoga ko nije bio dobar prema njemu. Dok je povetarac ćarlijao oko njih, razgovarali su o deci i unucima. Jedan Grifov unuk bio je narkoman, i Tomi je razmišljao kako je to tužno dok je nêmo slušao i klimao glavom, povremeno skrećući pogled ka krošnjama drvoreda u Glavnoj ulici, punim mladog svetlozelenog lišća. Čuvši da je drugi Grifov unuk upisao medicinski fakultet, reče: „Oho, pa to je odlično, svaka mu čast“, a zatim srdačno potapšaše jedan drugog po ramenu i produžiše svaki svojim putem.

Kad je uz zvuk zvona iznad vrata ušao u prodavnicu, zatekao je Merilin Makoli kako isprobava haljinu. „Otkud ti ovde, Tomi?“ Objasnivši mu da je kupuje za predstojeće krštenje svoje unuke, povukla je porub bež haljine prekrivene crvenim ružama. Bila je bosa, samo u ćarapama. Priznala je da je razbacivanje kupovati novu haljinu samo zbog toga, ali da joj je tako došlo. Tomi je znao Merilin godinama, još od vremena kad je bila gimnazijalka u Amgašu. Videvši da joj je pomalo neprijatno, rekao joj je kako smatra da to uopšte nije razbacivanje, pa dodao: „Možeš li mi, ako imaš vremena, pomoći da nađem nešto za svoju ženu?“. Ona se istog

časa pribra i reče da može, a zatim ode u kabinu i ubrzo izađe u svojoj uobičajenoj odeći – crnoj suknji, plavom džemperu i ravnim cipelama – pa povede Tomija pravo ka ešarpama. „Evo“, reče izvukavši dezeniranu crvenu ešarpu protkanu zlatnim nitima. Tomi je uze, ali drugom rukom izvuče i jednu s cvetnim uzorkom. „Možda ipak ova“, reče, na šta Merilin odvrati: „Da, ta je baš prava za Širli“, a Tomi je shvatio da je ona zapravo odabrala crvenu ešarpu za sebe, mada je nikad ne bi kupila. Sećao se kako ga je prve godine kad je radio kao domar, Merilin pozdravljala sa: „Zdravo, gospodine Gaptile!“ kad god ga vidi. Tada je bila ljupko devojčice, a sada žena u poodmaklim godinama, nervozna i mršava, večitog kiselog lica. Tomi je, kao i svi, verovao da je to zbog njenog muža, koji po povratku iz Vijetnama nikad više nije bio isti. Viđao je povremeno Čarlija Makolija u gradu, večitog zamišljenog i odsutnog. Siromah, a sirota i Merilin. Stoga je još malo držao crvenu ešarpu sa zlatnim nitima kao da se predomišlja, pa reče: „Potpuno si u pravu, ova je baš prava za Širli“, i ponese onu s cvetnom šarom ka kasi. Zahvalio je Merilin na pomoći.

„Verujem da će joj se ta dopasti“, reče ona, na šta Tomi reče da sigurno hoće.

Vrativši se na ulicu, zaputio se ka knjižari. Naumio je da potraži i neku knjigu o baštovanstvu koja bi se dopala njegovoj ženi. Takoreći čim je ušao, na postolju usred knjižare ugledao je knjigu Lusi Barton. Uzeo ju je. Pogledao je prednju koranicu sa slikom neke zgrade, pa okrenuo klapnu na zadnjoj, tamo gde je bila njena fotografija. Pomislio je kako je ne bi prepoznao kad bi je sreo jer je od devojke koju je znao ostao samo onaj njen stidljivi osmeh. Ponovo se setio onog popodneva kad je namerno slomila kedu i njenog čudnog osmejka. Na slici je bila kao žena u godinama, vezane kose, i što ju je duže

posmatrao, sve je više video onu nekadašnju devojčicu. Pomerio se s puta majci s dvoje male dece i ona mu u prolazu reče: „Izvinite, hvala“, na šta on odvrati: „Samo izvolite“. Zapitao se, kao i mnogo puta ranije, kakav li je sada Lusin život tamo daleko u Njujorku.

Vratio je knjigu na postolje i otišao da pita prodavačicu imaju li nekih knjiga o baštovanstvu. „Mislim da imamo upravo ono što vam treba, tek što smo dobili“, reče devojka, koja uopšte nije bila devojka, ali su Tomiju u tim godinama sve žene bile devojke. Donela mu je knjigu sa zumbulima na koricama, na šta on reče: „O, pa to je savršeno“. Devojka ga upita treba li da mu je uvije, a on odgovori da bi to bilo sjajno. Zatim ju je posmatrao kako uvija knjigu u srebrni papir, njene nokte s plavim lakom, jezik blago isturen između zuba. Na kraju je zalepila omot selotejpom i pružila mu knjigu uz srdačan osmeh. „Savršeno“, ponovo reče on, a zatim jedno drugom poželeše prijatan dan. Izašao je iz knjižare i krenuo ulicom obasjanom jarkim suncem. Kazaće Širli da je video Lusu u knjigu. I ona je uz njega zavolela Lusi. Isparkirao se i krenuo istim putem natrag.

Pomislio je na Džonsonovog sina koji ne može da se skine s droge, pa na Merilin Makoli i njenog muža Čarlija, a potom na njegovog starijeg brata, koji je umro pre nekoliko godina, a onda i na svog, koji se borio u Drugom svetskom ratu a posle bio prekomandovan u tada već ispražnjene logore. Setio se kako se njegov brat vratio iz rata kao drugi čovek, kako mu se brak raspao a deca počela da zaziru od njega. Malo pre no što je umro, pričao je Tomiju čega se sve nagledao i kako su on i ostali bili zaduženi da pokazuju logor gostima iz grada. Dok su jednom prilikom vodili u obilazak grupu žena koje su došle da vide kakvi su tamo bili uslovi života, neke su plakale, a neke su dizale bradu kao da se ljute, kao da ne dozvoljavaju da

im išta pokvari raspoloženje. Ta slika se urezala Tomiju u pamćenje, i pitao se zašto se sad toga setio. Spustio je prozor do kraja. Činilo mu se da što je stariji – a tad je već bio star – sve više shvata kako uopšte ne shvata tu zbu-njujuću borbu dobra i zla, i da možda nije na ljudima da razumeju baš sve u ovozemaljskom životu.

Stigavši nadomak table s natpisom ŠIVENJE I PREPRAV-KE, iznenada je usporio i skrenuo na dug prilazni put kući Bartonovih. Otkako je umro Ken, Lusin otac, s vremena na vreme je navraćao da vidi kako je Pit Barton, koji, naravno, više nije bio dete nego odrastao muškarac. Sad je tamo živio samo on, a prošlo je već nekoliko meseci otkako ga je Tomi video poslednji put.

Dok se udaljavao od drumu, razmišljao je o osami u ko-joj su živeli Bartonovi i kako su se on i njegova žena još pre mnogo godina složili da to nije dobro za decu. S jedne strane prilaznog puta prostirala su se kukuruzna polja, a sa druge polja soje. Jedino drvo, i to ogromno, koje se nekad uzdizalo usred kukuruznog polja, pre nekoliko go-dina udario je grom, tako da je sad stajalo oboreno, s izlo-mljenim i golim dugim granama koje su štrčale ka nebu.

Kamionet je stajao parkiran kraj omalene kuće, koja već godinama nije okrečena tako da je izgledala isprano, s izbledelom, mestimično proređenom šindrom. Roletne behu spuštene, kao i uvek. Tomi izađe iz automobila pa ode do vrata i pokuca. Stojeći na suncu, ponovo se setio Lusi Barton i koliko je bila mršava, gotovo zabrinjavajuće, njene duge plave kose i kako ga gotovo nikad nije gledala u oči. Jednom, dok je još bila mala, ušao je posle nastave u učionicu i zatekao je kako sedi i čita. Lepo je video da je doslovno poskočila od straha. Brže-bolje joj je kazao: „Ne, ne, sve je u redu.“ Tog dana, videvši kako je skočila, videvši *prestravljenost* na njenom licu, naslutio je da je ve-rovatno tuku kod kuće. Zašto bi se inače toliko uplašila

što je neko otvorio vrata? Nakon toga je počeo da obraća pažnju na nju. Ponekad joj je na vratu ili po rukama viđao žute i plavičaste masnice. Kad je to ispričao Širli, rekla je: „Šta da radimo, Tomi?“. Razmislio je o svemu, razmislila je i ona, i zaključili su kako ne treba da urade ništa. Tada joj je ispričao šta je video mnogo godina ranije, dok je Lusin otac, Ken Barton, povremeno radio na njihovoj farmi. Kad je jednog dana otišao iza štale, ugledao je Kena Bartona kako stoji s pantalonama spuštenim do gležnjeva, nateže onu stvar govoreći najstrašnije prostakluka. Kakav prizor! „Nemoj to ovde da radiš, Kene“, rekao mu je Tomi, na šta se ovaj okrenuo, ušao u svoj kamionet, odvezao se i nije se vratio nedelju dana.

„Tomi, zašto mi nisi to rekao?“, Širline plave oči užasnuto su ga gledale.

Objasnio joj je da je bio previše zgrožen.

„Tomi, trebalo bi nešto da preduzmemo“, kazala je ona. Ponovo su razgovarali o svemu, i ponovo su zaključili kako ništa ne mogu da učine.

Roletna se malo pomeri i vrata se ubrzo otvoriše i na njima se pojavi Pit Barton. „Zdravo, Tomi“, reče. Izašao je na sunce, zatvorio vrata za sobom i stao do Tomija. Bilo je jasno da ne želi da ga pusti u kuću. Ali do Tomija je ipak dopro kiseli vonj, mada se to možda osećao i Pit.

„Bio sam u prolazu pa rekoh da svratim i vidim kako si“, ležerno odvratit Tomi.

„Dobro sam, hvala. Hvala ti.“ Pitovo lice je na suncu izgledalo bledo, a njegova i inače gotovo seda kosa sada je delovala još više izbledela, kao da je u tonu s kućom iza njega.

„Radiš li kod Dara?“, upita Tomi.

Pit potvrdi i reče da je tamo posao pri kraju, ali da ga već čeka nešto drugo u Hjustonu.

„Lepo.“ Tomi začkilji preko polja soje u vidu svetlozele-
nih pruga na tamnom tlu. U daljini se video Pedersenov
ambar.

Porazgovarali su malo o poljoprivrednim mašinama i
turbinama na vetar nedavno podignutim između Kar-
lajla i Hanstona. „Valjda ćemo morati da se naviknemo
na njih“, reče Tomi, a Pit se složi. Povetarac je njihao
tek ozelenele preživеле grančice na onom drvetu kraj
puta.

Pit se naslonio na Tomijev automobil i skrstio ruke. Bio
je visok, ali toliko mršav da su mu grudi izgledale gotovo
udubljeno. „Jesi li ti bio u ratu, Tomi?“

Tomija iznenadi ovo pitanje. „Nisam“, reče. „Bio sam
premlad, zamalo sam zakasnio. Ali bio je moj stariji brat.“
Grančice počеше brže da se pomeraju gore-dole, kao da
osećaju povetarac koji nije dopirao do Tomija.

„A gde je bio?“

Tomi je oklevao. Zatim reče: „U zarobljeničkim logori-
ma u Buhenvald, rat je već bio pri kraju.“ Tomi podiže
pogled ka nebu, pa izvadi iz džepa naočare za sunce i
stavi ih. „To ga je promenilo. Ne mogu tačno da kažem
kako, ali posle je bio drugačiji.“ Otišao je do automobila i
naslonio se do Pita.

Nakon trenutak-dva, Pit Barton se okrenu ka Tomiju.
Bez imalo neprijateljstva u glasu, čak s prizvukom izvi-
njavanja, reče: „Vidi, Tomi, voleo bih da više ne dolaziš
ovamo.“ Ovlažio je jezikom blede ispucale usne i obo-
rio pogled. Tomi nakratko nije bio siguran da ga je dobro
čuo, ali svejedno zausti: „Samo sam...“. Pit ga okrznu po-
gledom i reče: „Radiš to da bi me mučio. Mislim da je sad
već prošlo dovoljno vremena.“

Tomi se odvoji od automobila i stade uspravno, po-
smatrajući Pita kroz naočare za sunce. „Da bih te mu-
čio?“, upita ga. „Pite, nisam došao da te mučim.“

Nalet povetarca dunu preko prilaznog puta i malo uskomeša prašinu u kojoj su stajali. Tomi skinu naočare za sunce kako bi Pit mogao da mu vidi oči. Zabrinuto ga je pogledao.

„Izvini, zaboravi šta sam rekao“, reče Pit i obori glavu.

„Prosto volim da navratim i vidim kako si“, reče Tomi. „Onako, susedski. Živiš ovde sam-samcat. Mislim da je red da te povremeno obiđem.“

Pit ga pogleda s kiselim osmehom i reče: „Pa, nijedan drugi čovek to ne radi. A ni žena.“ Nasmejao se. Bio je to neprijatan zvuk.

Stajali su i ćutali. Tomi raskrsti ruke i gurnu ih u džepove, a i Pit učini isto. Pit šutnu jedan kamenčić, pa se okrenu ka poljima. „Pedersonovi treba da sklone ono drvo. Ne znam zašto nisu to već uradili. Bilo je u redu orati oko njega dok je stajalo, ali sad nema svrhe.“

„Rekli su da planiraju to da urade.“ Tomi nije bio siguran šta da radi, što je za njega bilo neuobičajeno.

Ne skidajući pogled sa oborenog drveta, Pit reče: „Moj otac je bio u ratu. To ga je potpuno sjebalo.“ Sad se Tomi okrenu i zagleda se u Pita, žmirkajući zbog jakog sunca. „Pred smrt mi je pričao o tome. Desile su mu se grozne stvari, a na kraju je ubio dva Nemca mada je znao da nisu vojnici. Bili su takoreći dečaci. Kazao mi je da nije prošao dan a da nije pomislio kako bi bilo mnogo bolje da se i sâm ubio.“

Tomi je slušao gledajući tog momka – muškarca – bez naočara za sunce, koje beše gurnuo u džep. „Žao mi je“, reče. „Nisam znao da ti je otac bio u ratu.“

„Moj otac...“ Tu se Pitove oči napuniše suzama. „Moj otac je bio čestit čovek.“

Tomi polako klimnu glavom.

„Radio je sve ono jer nije mogao da se obuzda. Zato se...“ Pit okrenu glavu na drugu stranu. Ubrzo se osvrnu

tako da može da vidi Tomija. „Zato se vratio i ponovo uključio mašine za mužu one noći kad je izbio požar. Nikad nisam to zaboravio, Tomi, prosto sam znao da je on to uradio. A znam da i ti to znaš.“

Tomi je osećao kako mu se koža na temenu ježi. I to nije prestajalo, nego je počelo da mu se širi po čitavoj glavi. Sunce je peklo, ali on se osećao kao da njega zao-bilazi. Zatim reče: „Sinko...“ – s naporom je izgovorio tu reč – „nemoj to da misliš.“

„Slušaj“, reče Pit, kome se boja vratila u obraze. „Znao je da su one mašine za mužu opasne. Sâm je to rekao. Da su zastarele i da za tili čas može doći do pregrevanja.“

„To stoji“, reče Tomi.

„Bio je ljut na tebe. Uvek je bio ljut na nekog, ali tada si to bio ti. Ne znam zašto, radio je kod tebe, pa najednom prestao. Mislim da se posle vratio, ali šta god bio razlog, od tada si mu bio mrzak.“

Tomi ponovo stavi naočare za sunce, pa poče oprezno. „Pite, zatekao sam ga kako se samozadovoljava, kako drka iza štale. Kazao sam mu da to radi negde drugde.“

„Čoveče.“ Pit obrisa nos. „Čoveče.“ Zagledao se u nebo, pa okrznuo Tomija pogledom. „Pa, bio si mu mrzak. One noći kad je izbio požar, izašao je... Ponekad je iz čista mira odlazio, ne da pije, samo bi izašao iz kuće i otišao nekud. I te večeri je izašao, vratio se oko ponoći, sećam se toga jer moja sestra nije mogla da spava, bilo joj je hladno pa je i majka...“ Pit je tu zastao da udahne vazduh. „I majka je bila budna zbog nje, sećam se kad joj je rekla: 'Lusi, idi da spavaš, već je ponoć!' Onda se otac vratio kući. A sutra ujutro u školi... Pa, svi smo čuli za požar. I onda sam shvatio.“

Tomi se ponovo nasloni na automobil. Čutao je.

„A i ti si znao“, dodade Pit. „I zato dolaziš ovamo, da me mučiš.“

Dugo su stajali tako. Vetar se pojačao i Tomi je osećao kako mu rukavi košulje poigravaju. A onda se Pit okrenu i pođe natrag u kuću. Vrata se otvoriše uz škripu. „Pite“, pozva ga Tomi. „Pite, saslušaj me. Ne dolazim ovamo da bih te mučio. I još nisam siguran, čak ni posle ovog što si mi kazao, da je tako bilo.“

Pit se osvrnu, pa ponovo zatvori vrata i vrati se do Tomija. Oči su mu bile vlažne, mada se nije moglo reći je li to zbog sve jačeg vetra ili od suza. Zatim reče, gotovo umorno: „Samo ti kažem, Tomi. Nije trebalo da radi u ratu sve ono što su ga terali. Ljudi *ne treba* da ubijaju jedni druge. A on je radio sve to, radio je strašne stvari, i njemu su se dešavale strašne stvari, i zato više nije mogao da živi sâm sa sobom, Tomi. To pokušavam da ti objasnim. Drugi su mogli, ali on ne. To ga je uništilo i zato je...“

„A tvoja majka?“, iznenada ga upita Tomi.

Izraz Pitovog lica naglo se promeni. Najednom je postalo prazno. „Šta s njom?“, upita.

„Kako se ona nosila s tim?“

Ovo pitanje kao da je porazilo Pita. Polako je odmahnuo glavom. „Ne znam“, reče. „Ne znam kakva je ona zapravo bila.“

„Ni ja je nisam dobro poznavao“, reče Tomi. „Samo iz viđenja.“ A onda shvati da nikad nije video tu ženu nasmršenu.

Pit je zurio u tlo. Slegnuvši ramenima, reče: „Ne znam mnogo o majci.“

Uskomešane misli u Tomovoj glavi počеше da ležu na mesto. „Slušaj, Pite. Drago mi je što si mi kazao da ti je otac bio u ratu. Čuo sam svaku tvoju reč. Ako ti kažeš da je bio čestit čovek, ja ti verujem.“

„Ali stvarno je bio!“ Pit kao da je samo to čekao. Netremice je zurio u Tomija bledoplavim očima. „Kad god bi

nešto uradio, posle se gorko kajao, a posle požara kod vas bio je... *van sebe*, Tomi, nedeljama se ponašao gore nego ikad.“

„Sve je u redu, Pite.“

„Ama nije.“

„Jeste“, odlučno odvrati Tomi, pa priđe Pitu i nakratko mu položi ruku na rame. Zatim dodade: „Ali svejedno ne verujem da je on to uradio. Mislim da sam te večeri zaboravio da isključim mašine, a tvoj otac je tada bio ljut na mene, i verovatno mu je bilo krivo što se to desilo. On ti to nikad nije lično rekao, zar ne? Na samrti ti je pričao o ljudima koje je ubio u ratu, a nije priznao da je zapalio moje štale. Jesam li u pravu?“

Pit klimnu glavom.

„Zato ti savetujem da se maneš toga, Pite. Imao si dovoljno svojih briga.“

Pit prođe prstima kroz kosu, nakon čega jedan čuperak nakratko ostade da štrči. Pomalo smeteno reče: „Kakvih briga?“

„Znam kako su se svi u gradu ponašali prema tebi. A i prema tvojim sestrama. Sve sam to lepo mogao da vidim dok sam bio domar.“ Osećao je da mu nestaje daha.

Pit neznatno sleže ramenima. Još je bio pometen. „Pa dobro“, reče. „Dobro.“

Stajali su tako na vetru nekoliko trenutaka, a onda Tomi reče kako bi morao da krene. „Sačekaj“, reče Pit. „Povezi me do drumu. Krajnje je vreme da sklonim onu majčinu tablu. Stalno se spremam, ali sad ću to stvarno da uradim. Sačekaj“, reče ponovo. Tomi ostade kraj automobila, a Pit uđe u kuću i ubrzo se vrati noseći malj. Tomi sede za volan a Pit na suvozačko sedište, pa krenuše. Onaj kiseli vonj postao je još jači u skućenom prostoru. Dok su se vozili, Tomi se iznenada seti kako je jednom, kad je radio kao domar, ostavio četvrt dolara pored

stola za kojim je Lusi obično sedela posle časova. Uvek je odlazila u učionicu gospodina Hejlja, koji je godinu dana predavao sociologiju pre no što je pristupio vojsci. Verovatno je bio dobar prema Lusi, pošto je najviše volela da boravi u toj učionici, čak i kad su od nje napravili kabinet za biologiju. Jednog dana je ostavio novčić blizu stola za kojim je obično sedela. Malo pre toga škola je nabavila automat za sladoled za četvrt dolara, i zato je spustio novčić na mesto gde će ga ona sigurno videti. Uveče, nakon što je Lusi otišla kući, Tomi se vratio u učionicu i pronašao novčić na istom mestu, tačno tamo gde ga je ostavio.

Poželeo je da upita Pita kako je Lusi, javlja li mu se, ali kako su u međuvremenu već bili stigli do znaka ŠIVENJE I PREPRAVKE, samo reče: „Eto, Pite. Svako dobro“. Pit mu zahvali i izađe iz automobila.

Kad je nekoliko sekundi kasnije pogledao u retrovizor, video je Pita Bartona kako maljem udara znak. Bilo je nečega u načinu na koji je to radio, u njegovoj silovitosti, što je navelo Tomija da ga pažljivo posmatra dok je odmicao drumom. Video je dečaka – muškarca – kako, reklo bi se, sve jače udara po tabli. Izgubivši ga na nizbrdici nakratko iz vidnog polja, Tomi pomisli: Čekaj malo. Kad je ubrzo ponovo u retrovizoru video dečaka-muškarca kako nemilice, gotovo divljački mlati onaj znak, Tomi je bio zatečen takvom količinom besa. Bilo mu je prosto neprijatno što prisustvuje tome, jer je to bilo nešto lično, isto kao i ono što je dečakov otac radio onog dana iza štale. A onda mu je, dok je vozio, sinulo: Zaboga, pa to je bila majka. Sigurno je bila majka. Ona je bila opasna u toj porodici.

Usporio je, a zatim okrenuo auto. Dok je vozio natrag, video je da je Pit u međuvremenu oborio tablu i da sad utučeno šutira preostale komade. Podigavši pogled, Pit se

iznenadi kad ugleda Tomija kako mu se približava. Tomi se nagnu i kroz suvozački prozor mu doviknu: „Ulazi, Pite.“ Ovaj je oklevao, lice su mu prekrivale graške znoja. „Ulazi“, ponovi Tomi.

Pit uđe u automobil i Tomi krenu natrag ka kući Bartonovih. Kad su stigli, ugasio je motor. „Pite, hoću da me sada vrlo pažljivo slušaš.“

Pitovim licem prelete uplašen izraz, zbog čega mu Tomi nakratko spusti ruku na koleno. Bio je to isti onaj prestravljen izraz koji je video na Lusinom licu kad ju je zatekao u učionici. „Reći ću ti nešto što nisam nameravao nikome da ispričam dok sam živ. One noći kad je bio požar...“ Ispričao mu je do najsitnijih pojedinosti kako mu se Bog ukazao i saopštio mu da će sve biti u redu. Kad je završio, Pit, koji ga je dotad pomno slušao zureći u svoja kolena tek ga povremeno pogledajući, sad je zbunjeno gledao u njega.

„I ti u to veruješ?“, upita.

„Ja u to ne verujem“, odvrati Tomi. „Ja to znam.“

„Jesi li ikad ispričao to svojoj ženi?“

„Ne, nikad.“

„Zašto?“

„Verujem da neke stvari ne treba pričati drugima.“

Pit je zurio u svoje šake, pa ih i Tomi pogleda. Iznenađio se kad je video koliko su velike, jakih prstiju. Bile su to šake odaslog muškarca.

„Ti, dakle, kažeš da je moj otac samo izvršio božju volju.“ Pit je polako odmahivao glavom.

„Ne, kažem ti šta se zapravo desilo one noći.“

„Znam. Shvatio sam.“ Pit se zagleda kroz vetrobransko staklo. „Samo ne znam šta da mislim o tome.“

Tomi je posmatrao kamionet parkiran ispred kuće. Branik je sijao na suncu. Kamionet je bio star, sivkastosmeđ, gotovo istovetne boje kao kuća. Tomiju se činilo da su

minuti prošli u tom posmatranju i upoređivanju kamiona i kuće.

„Kaži mi kako je Lusi“, reče Tomi pomerivši noge, pri čemu se začu grebanje đonova o pesak na podu automobila. „Video sam njenu novu knjigu.“

„Dobro je“, reče Pit, a lice mu se odmah ozari. „Dobro je, a i knjiga joj je dobra. Poslala mi je promotivni primerak. Stvarno sam ponosan na nju.“

„Znaš li ti“, reče Tomi, „da jednom nije htela da uzme novčić od četvrt dolara koji sam joj ostavio.“ Ispričao je Pitu kako je ostavio novčić i posle ga našao na istom mestu.

„Ne, Lusi ti ne bi uzela ni cent koji nije njen“, reče Pit, pa dodade: „Što se ne bi moglo reći za moju drugu sestru, Viki. Ta ne samo da bi uzela novčić nego bi tražila još.“ Pogledao je Tomija. „Da, ona bi ga sigurno uzela.“

„Pa, valjda je to ona večita borba između onog što treba i ne treba da uradimo“, reče Tomi, trudeći se da zvuči veselo.

„Šta?“, reče Pit, a Tomi mu ponovi.

„Zanimljivo“, reče Pit, a Tomija opet obuze isto ono osećanje da ne razgovara s odraslim čovekom, nego s detetom. Ponovo je pogledao Pitove šake.

Dok su tako sedeli i ćutali, iz motora se s vremena na vreme čulo nekakvo škljocanje. „Pitao si me za majku“, reče Pit posle izvesnog vremena. „Niko me nikad nije pitao za nju. Pravo da ti kažem, nisam siguran da li nas je ona volela ili nije. Ne znam takoreći ništa o njoj.“ Pogledao je Tomija, na šta ovaj klimnu glavom. „Ali otac nas je voleo“, reče Pit. „Znam da jeste. Bio je čudak, to niko ne spori. Ali voleo nas je.“

Tomi ponovo klimnu glavom.

„Pričaj mi još o onome što si maločas pomenuo“, reče Pit.

„O čemu? Šta sam pomenuo?“

„O onoj borbi... Jesi li tako kazao? Između onog što treba ili ne treba da uradimo.“

„A to.“ Tomi se zagleda ka kući, koja je stajala tamo na suncu, tiha i isprana, s roletnama spuštenim poput umornih kapaka. „Pa, evo ti jedan primer.“ Ispričao je Pitu o onome što je njegov brat video u ratu, o ženama koje su dolazile da vide zarobljeničke logore i kako su neke jecale, a neke izgledale besno, kao da su ljute jer im neko kvari raspoloženje. „I to ti je ta večita borba, ili nadmetanje, ako ti se tako više sviđa. A tu je i kajanje, to jest naša sposobnost da ga pokažemo, da nam bude istinski krivo što smo nekome učinili nažao. To nas čini ljudima.“ Tomi podiže ruku na volan. „Ili bar ja to tako vidim“, reče.

„Moj otac se kajao. On ti je bio upravo to što si kazao, sve u jednoj osobi. Nadmetanje.“

„Valjda je tako.“

Sunce je već bilo visoko na nebu i nije se moglo videti iz automobila.

„Nikad ni sa kim nisam ovako razgovarao“, reče Pit, zbog čega Tomi ponovo pomisli koliko mlado deluje taj dečak-muškarac. Osetio je blago probadanje u grudima, koje kao da je bilo u direktnoj vezi s Pitom.

„Star sam“, reče Tomi. „Ako ćemo da vodimo još ovakvih razgovora, trebalo bi češće da navraćam. Hoćeš li da se vidimo ne sledeće subote, nego one tamo?“

Tomi se iznenadi kad Pit odjednom stisnu pesnice i udari njima u kolena. „Ne“, reče Pit. „Neću. Ne moraš. Ne.“

„Ali ja to želim“, odvrati Tomi, mada je, još dok je to izgovarao, bio svestan da ne govori istinu. Zar je važno? Nije važno.

„Neću da me neko obilazi jer mu dužnost tako nalaže“, tiho reče Pit.

Onaj bol u Tomijevim grudima sada se pojača. „Ne zameram ti“, reče. Sedeli su tako u automobilu, u kome je sad već postajalo vruće, a smrad, činilo se Tomiju, počinjao da štipa za oči.

„Doduše“, ponovo progovori Pit, „mislio sam da si dolazio ovamo kako bi me mučio, pa se ispostavilo da sam grešio. Možda sam i sad pogrešio kad sam pomislio da je to bilo reda radi.“

„I jesi“, reče Tomi, mada je bio svestan da ni ovo nije istina. Istina je bila da on ne želi nikada više da poseti tog kukavnog dečaka-muškarca koji sedi do njega.

Još malo su sedeli i ćutali, a onda se Pit osvrnu ka Tomiju i klimnu glavom. „Pa, vidimo se“, reče izlazeći iz automobila. „Hvala ti, Tomi“, reče, na šta Tomi odvrati: „Hvala tebi.“

*

Vozeći se ka kući, Tomi postade svestan da se oseća kao izduvana guma, kao da je čitavog života bio ispunjen vazduhom, i da je to sad nestalo. A obuzimao ga je i sve jači strah. Nikako nije mogao da shvati. Ispričao je nešto za šta se zarekao da nikad nikome neće reći – da mu se Bog obratio one noći kad je izbio požar. Zašto je to ispričao? Zato što je hteo nekako da uteši onog ubogog momka koji je s onakvim besom uništio majčinu tablu. A kakve veze ima što mu je to ispričao? Nije bio siguran. Osećao se kao da je sâm sebi isključio aparate za održavanje u životu, kao da je učinio nešto neoprostivo time što je ispričao nešto za šta se zarekao da nikom neće reći dok je živ. I sad ga je stvarno bilo strah. *I ti u to veruješ?*, upitao ga je Pit.

Nije više verovao.

„Bože, šta sam to uradio?“, upitao je tiho. To je značilo da se zaista obraća Bogu. Zatim reče: „Gde si, Bože?“ Ali u

automobilu je sve ostalo isto, bilo je toplo i još se pomalo osećao vonj Pita Bartona dok je odmicao putem.

Vozio je brže nego inače. Jedva da je u prolazu primećivao polja soje i kukuruza i uzorane njive.

Zatekao je Širli kako sedi na stepenicima ispred vrata. Naočare su joj svetlucale na suncu. Mahnula mu je dok se približavao kratkim prilazom njihovoj kući. „Širli“, pozvao ju je izlazeći iz automobila. „Širli.“ Ona ustade sa stepenika držeći se za rukohvat, pa mu zabrinuto priđe. „Širli“, reče on. „Moram nešto da ti kažem.“

Seli su za mali kuhinjski sto u njihovoj maloj kuhinji. Širli pomeri u stranu visoku čašu s nekoliko pupoljaka božura. Tomi joj je ispričao šta se tog jutra desilo kod Bartonovih. Odmahivala je glavom gurajući nadlanicom naočare ka korenu nosa. „O, Tomi“, rekla je. „Siromašak.“

„Ali to nije sve, Širli. Ima još. Nešto drugo moram da ti kažem.“

Tomi se zagledao u svoju ženu, u njene plave oči iza naočara, sad već bledoplave sa sićušnim tragovima operacije katarakte, i ispričao joj jednako detaljno kao i Pitu Bartonu kako je one noći kad je izbio požar osetio božje prisustvo. „Ali sad mislim da sam sve to samo uvrteo sebi u glavu“, reče. „Tako nešto je nemoguće, sigurno sam izmislio.“ Raširio je dlanove odmahujući glavom.

Žena ga je izvesno vreme samo posmatrala. On ju je gledao kako ga posmatra, kako se njene oči blago šire, a zatim je nežnost počela da se pomalja u krajevima. Nagnula se ka njemu, uhvatila ga za ruku i kazala: „Ali, Tomi, zašto misliš da je to nemoguće? Zar nije moglo biti baš onako kako si pomislio te noći?“

I onda je Tomi shvatio. Lako je prihvatila ono što je čitavog života krio od nje, a ono što joj je sada prećutao – svoju sumnju, iznenadno uverenje da mu se Bog uopšte nije obratio – bila je nova tajna koja je zamenila staru.

Izvukao je ruku iz njenih. „Možda si u pravu“, reče. Zatim dodade još nešto, možda banalno ali iskreno. Rekao je: „Volim te, Širli.“ A zatim je pogledao u tavanicu. Nije mogao da gleda svoju ženu duže od trenutak-dva.

Vetrenjače

Ima već nekoliko godina od jednog sunčanog jutra kad se iz nekih uglova u spavaćoj sobi Peti Najsli zbog jakog svetla uopšte nije moglo videti šta je na televiziji. Njen muž Sebastijan još je bio živ. Prethodno se pobrinuvši da on ima sve što bi mu moglo zatrebati, Peti se spremala da pođe na posao. Bolest je tada tek počinjala da mu se vraća i ona nije bila sigurna – oni nisu bili sigurni – kako će se sve završiti. Na televiziji je išao uobičajeni jutarnji program i Peti bi s vremena na vreme bacila pogled vrzmajući se po sobi. Upravo je stavljala bisernu mindušu na uvo kad je voditeljka najavila: „Vraćamo se posle reklama, a gost će nam biti Lusi Barton“.

Peti čkiljeći priđe televizoru. Uskoro se pojavila Lusi Barton, koja beše objavila roman, na šta Peti reče: „Gospode bože“. Otišla je do vrata i pozvala: „Sebi!“, a kad Sebastijan uđe u sobu, reče mu: „O, mili. O, Sebi“. Pomogla mu je da legne i pogladila ga po čelu. Sad se setila toga – da je Lusi Barton bila na televiziji – jer je tada Sebastijanu pričala o njoj. Lusi Barton je odrasla u užasnom siromaštvu, u okolini Amgaša u Illinoisu. „Nisam ih tada poznavala jer sam išla u školu u Hanstonu, ali kad god su ta deca dolazila u grad, ljudi su vikali: 'Fuj, šuga!' i bežali od njih.“ A evo kako je Peti to znala: Lusina majka je bila

krojačica Petine majke. Majka je nekoliko puta vodila Peti i njene sestre kod Bartonovih. Živeli su u kućerku u kome je neopisivo *smrdelo*. Ali Lusi je, eto, postala spisateljica i sad je živela u Njujorku. „Pogledaj, dušo“, reče Peti. „Baš fino izgleda.“

Sebastijana je to zainteresovalo. Primetila je s koliko pažnje sluša njenu priču. Ubrzo je počeo da joj postavlja pitanja, na primer da li se Lusi razlikovala od brata i sestre. Peti reče da ne zna jer ih takoreći nije ni poznavala. Ali... setila se jedne neobične pojedinosti. Na venčanje njene starije sestre, Linde, pozvali su i Lusine roditelje, mada Peti nikad nije uspela da dokuči zašto. Nije mogla da zamisli čak ni da Lusin otac uopšte ima odelo, a kamoli razlog da ih pozovu na venčanje. Na to Sebastijan reče kako možda njena majka u tom trenutku nije imala nikog s kim je mogla da razgovara, i Peti shvati da je on potpuno u pravu. Obrazi joj se zažariše kad je shvatila to. „Dušice“, reče Sebastijan i uhvati je za ruku.

Umro je nekoliko meseci kasnije. Upoznali su se u kasnim tridesetim, tako da su zajedno proveli svega osam godina. Nisu imali dece. Peti nikad nije upoznala nekoga toliko dobrog.

*

Tog dana se vozila automobilom, s klimom odvrnutom do kraja. Zbog nataloženih kilograma večito joj je bilo vruće. Već je bio kraj maja i vreme je bilo divno – svi su neprestano govorili kako je vreme divno – ali za Peti je to značilo da su počele vrućine. Prošla je kraj polja s tek izniklim mladicama kukuruza, pa kraj polja prekrivenog svetlozelenim niskim bokorima soje. Potom je ušla u grad, prošla vijugavom ulicom u kojoj su se podno nekih verandi videle eksplozije božura, Petinog omiljenog

cveća, pa produžila do srednje škole u kojoj je radila kao savetnik za profesionalnu orijentaciju. Parkirala se, proverila u retrovizoru je li joj ruž u redu, rukom rastresla kosu i s naporom izašla iz kola. Na drugom kraju parkinga ugledala je Andželinu Mamford, profesorku sociologije, kako izlazi iz kola. Nedavno ju je ostavio muž. Peti joj srdačno mahnu, a Andželina joj isto tako uzvрати.

Kancelarija joj je bila puna fascikli i malih uramljenih fotografija sestričina i sestrića, a sto i kartoteka bili su prekriveni uredno raspoređenim brošurama različitih fakulteta. Na stolu se nalazio i njen rokovnik. Lila Lejn je propustila jučerašnji termin. Začu se kucanje, iako su vrata bila otvorena. Na pragu je stajala lepa visoka devojka. „Uđi“, reče Peti. „Lila?“

Devojka uđe u kancelariju, a sa njom i nelagoda. Sručila se na stolicu i tako pogledala Peti da se ova uplašila. Imala je dugu plavu kosu i kad je posegla rukom da je prebaci preko ramena, Peti vide da na doručju ima malu tetovažu u vidu bodljikave žice. „Lila Lejn“, reče Peti. „Baš lepo ime.“ Na to devojka odvrati: „Trebalo je da mi daju ime po tetki, ali mama je u poslednjem trenutku rekla ma ko je jebe.“

Peti uzme nekoliko papira i počne da ih poravnava udarajući ivicama o sto.

Devojka se uspravi u stolici i iznenada reče: „Koja je to kučka. Misli da je bolja od nas. Nikad je nisam ni upoznala.“

„Nikad nisi upoznala tetku?“

„Jok. Dolazila je ovamo kad joj je umro otac, moj deda s majčine strane, ali je odmah otišla, tako da je nisam ni upoznala. Živi u Njujorku i misli da njeno govno ne smrdi.“

„Pa, da vidimo rezultate završnog ispita. Uopšte nisu loši.“ Peti nije volela kad učenici ružno govore o nekom. Smatrala je to nepristojnim. Pogledala je devojku, pa se vratila papirima. „A i ocene su ti dobre“, dodade.

„Preskočila sam treći razred.“ Iako je to kazala nabusitim tonom, Peti se učinilo da čuje prizvuk ponosa.

„Svaka čast“, reče. „Pa, to znači da si oduvek bila odlikaš. Ne puštaju te tek tako da preskočiš razred.“ Ljubavno je izvila obrve i pogledala Lilu, ali devojka je razgledala kancelariju, proučavala brošure, fotografije Petinih nećaka, da bi se na kraju zaustavila na posteru sa slikom mačeta koje visi s grane i natpisom DRŽ' SE ispod.

Onda je ponovo pogledala Peti. „Šta?“

„Rekoh da te ne puštaju tek tako da preskočiš razred“, ponovi Peti.

„Pa normalno, jebote.“ Devojka prebaci svoje duge noge na drugu stranu, ali i dalje je sedela poput vreće.

„Dobro“, reče Peti klimajući glavom. „Jesi li razmišljala o budućnosti? Imaš dobre ocene, lep prosek...“

„Jesu li ovo vaša deca?“, upita devojka sumnjičavo i neodređeno pokaza ka fotografijama.

„To su moji nećaci“, reče Peti.

„Znam da nemate dece“, kaza devojka pomalo prezirivo. „Kako to da nemate dece?“

Peti oseti kako počinje da crveni. „Eto tako, prosto ih nemam. Nego, da se vratimo tvojoj budućnosti.“

„Jel' zato što nikad niste radili ono s mužem?“ Devojka se nasmeja. Imala je kvarne zube. „Znate, tako se priča. Debela Peti nikad nije radila one stvari sa svojim mužem, Igorom, niti s bilo kojim muškarcem. Priča se da ste devica.“

Peti spusti papire na sto. Lice joj je gorelo. Na trenutak joj se zamagli pred očima. Čula je kucanje sata na zidu. Ni u najluđim snovima nije mogla ni da nasluti šta će narednog trenutka izaći iz njenih usta. Oštro je pogledala devojku i čula sebe kako izgovara: „Marš napolje, đubre jedno“.

Devojka se našla zatečena, mada samo nakratko jer onda reče: „Čoveče. Pa to je istina. Jebote!“. Pokrila je rukom usta i počela da se smeje, dugo, sve dubljim glasom.